

Ústřední knihovna VŠB-TU Ostrava

Zpráva o činnosti za rok 2003

Doplňování knihovního fondu

Knihovní fond ÚK byl v souladu s rámcovým plánem akvizice fondu doplňován převážně koupí z prostředků přidělených knihovně. Zahraniční knižní literatura byla nakupována také z dalších finančních zdrojů fakult a ostatních pracovišť univerzity (včetně ÚK), především z jejich grantových a provozních prostředků. Část přírůstku tvořily dary (vysokoškolské práce a skripta univerzity).

Přírůstek knihovního fondu činil v roce 2003 celkem 10 288 knihovních jednotek. Z celkového počtu nových přírůstků bylo 7 144 knih. Dále bylo zaregistrováno 667 svazků časopisů (ukončené ročníky vydané v roce 2001) a 2 477 kn. j. dalších typů dokumentů, tj. především norem ČSN a disertačních, diplomových a bakalářských prací univerzity. Ve studovných bylo uživatelům knihovny k dispozici 534 titulů časopisů, z toho 217 zahraničních. Celkově bylo předplaceno pro studovny a další pracoviště univerzity 1 050 exemplářů časopisů. V průběhu revize knihovního fondu byla prováděna také obsahová kontrola a aktualizace fondu, při níž byly z fondu ÚK vyřazeny zastaralé a neprofilové dokumenty a multiplikáty nevyužívané literatury. Z fondu bylo odepsáno celkem 10 878 kn. j., včetně ztrát způsobených uživateli v rámci výpůjčních služeb.

Knihovní fond obsahoval k 31. 12. 2003 celkem 374 944 kn. j.

Knihovní fondy

	1999	2000	2001	2002	2003
přírůstek knihovního fondu	8 331	7 123	8 144	9 100	10 288
z toho knihy	6 290	4 719	5 480	6 228	7 144
periodika	530	649	611	520	667
ostatní dokumenty	1 511	1 892	2 053	2 352	2 477
úbytek knihovního fondu	3 855	8 745	12 858	8 929	10 878
stav knihovního fondu k 31. 12.	382 402	380 780	376 066	376 237	374 944
počet titulů odebíraných periodik	538	504	484	519	534
z toho zahraničních	211	206	189	204	217
počet exemplářů odebíraných periodik	1 001	963	947	981	1 050

Dostupnost elektronických informačních zdrojů (internet – intranet)

Vedle tradičních tištěných informačních zdrojů, které jsou i nadále základní složkou informačního zabezpečení pedagogické a vědeckovýzkumné činnosti univerzity, mají stále větší význam elektronické informační zdroje. Nabídka těchto informačních zdrojů byla díky účasti v projektech programu MŠMT LI *Informační zdroje pro výzkum a vývoj* poměrně široká, takže se podařilo dosáhnout úrovně srovnatelné v přístupu k vědeckým informacím se zahraničím. Elektronické informační zdroje byly uživatelům dostupné na základě licenčních smluv s producenty a distributory ve webovém rozhraní, buď prostřednictvím osobní autorizace nebo kontrolou IP adresy počítače. Pokud jde o typ zdrojů, jednalo se o sekundární informační

zdroje (tj. bibliografické báze dat, fulltextové databáze), elektronické verze vědeckých časopisů a o referenční zdroje.

Základními informačními zdroji, především pro technické obory, byly bibliografické báze dat Compendex, Inspec, Iconda a CSA Materials Research Database with METADEX. Přístup byl pro uživatele VŠB-TU umožněn v rámci projektu programu MŠMT číslo LI002016 „Zajištění základních dokumentografickýchází dat pro technické obory“, jehož nositelem bylo České vysoké učení technické v Praze. V rámci téhož projektu měli uživatelé přístup také k IEEE Computer Society Digital Library (CSDL), jež zpřístupňuje plné texty 24 časopisů a příspěvky z více než 900 sborníků z konferencí.

Přístup k plným textům elektronických verzí zhruba 500 časopisů nakladatelství Springer-Verlag byl pro uživatele z VŠB-TU Ostrava zajištěn projektem LI00028 „Multifunkční centrum Virtuální polytechnické knihovny jako zdroj informací a služeb pro oblast technických a aplikovaných přírodních věd“, jehož nositelem byla Státní technická knihovna v Praze.

Doplňkem k výše uvedeným zdrojům byla účast VŠB-TU Ostrava v národních licencích na přístup doází dat Proquest5000/PCI a eIFL Direct, jež vedle bibliografických záznamů s abstrakty v řadě případů obsahují i plné texty registrovaných časopiseckých článků. Dále měli uživatelé možnost využívat referenční zdroje Oxford Reference Online a Ulrich's Periodicals Directory.

Uživatelům byly v rámci intranetu na CD-ROM serveru dostupné také další informační zdroje financované z prostředků ÚK (encyklopedie, slovníky a některé báze dat – např. BookFind). Báze dat ISSN Compact byla ve verzi ISSN Online dostupná prostřednictvím webového rozhraní.

Zabezpečení knihovnicko-informačních služeb

Uživateli ÚK jsou interní uživatelé – studenti všech typů studia a akademičtí pracovníci VŠB-TUO, a externí uživatelé – studenti a pracovníci jiných vysokých škol a odborná veřejnost. ÚK umožňuje přístup ke svým fondům i dalším uživatelům, včetně uživatelů zahraničních, v rámci meziknihovnických služeb poskytovaných jiným knihovnám a informačním institucím.

ÚK poskytuje uživatelům širokou nabídku knihovnicko-informačních služeb, od tradičních služeb výpůjčních až po služby elektronické. Největší objem služeb představují výpůjční služby absenční.

V roce 2003 bylo v ÚK registrováno celkem 11 814 uživatelů, kteří si vypůjčili mimo knihovnu (absenčně) celkem 87 452 kn. j. Rozsáhlé jsou i presenční služby ve studovných, jejichž statistické ukazatele však nejsou sledovány, neboť jsou založeny na volném přístupu uživatelů k fondům.

Výpůjční služby z vlastních fondů knihovny byly doplňovány meziknihovnickou výpůjční službou (MVS). Zde se projevil i v roce 2003 nárůst počtu požadavků, především požadavků na získání článků z časopisů či sborníků: celkem uživatelé podali 3 611 požadavků. Realizováno bylo celkem 3 555 požadavků (včetně vyřízených požadavků podaných v závěru roku 2002), buď formou výpůjčky originálu nebo poskytnutím kopie. Z tohoto počtu bylo 1 428 požadavků vyřízeno výpůjčkou nebo kopií z fondů zahraničních knihoven, tedy

prostřednictvím mezinárodní meziknihovní výpůjční služby (MMVS). Nárůst požadavků na meziknihovní služby byl důsledkem dostupností většího počtu sekundárních informačních zdrojů (bibliografických bází dat, komerčních i volně přístupných) i jinými možnostmi získávání informací, například z nakladatelských zdrojů na WWW. V rámci MVS bylo vyřízeno výpůjčkou originálu nebo poskytnutím kopie dokumentů z fondu ÚK celkem 404 požadavků jiných knihoven.

ÚK poskytuje svým uživatelům i služby referenční, konzultační a poradenské. V souvislosti s využíváním elektronických informačních zdrojů a služeb se zvyšuje zájem o poskytování individuálních konzultací, především v oblasti zpracování rešerší. Uživatelé ÚK využívají i další služby (přístup k Internetu, reprografické služby apod.).

Výpůjční služby

	1999	2000	2001	2002	2003
počet registrovaných uživatelů	11 976	10 594	11 133	10 381	11 814
počet výpůjček celkem	104 555	129 892	78 298	81 964	87 452
z toho absenčních	56 234	101 461	78 298	81 964	87 452
prezenčních ¹	48 321	28 431			
počet čtenářských návštěv ²	91 736	78 389	11 201	10 892	8 199

Meziknihovní výpůjční služby

	1999	2000	2001	2002	2003
pasivní (z fondů jiných knihoven)					
počet požadavků	2 396	2 915	3 375	3 423	3 611
počet uskutečněných výpůjček	2 488	2 884	3 154	3 439	3 555
z toho ze zahraničí (MMVS)	861	753	1 195	1 317	1 428
aktivní (z fondu ÚK jiným knihovnám)					
počet požadavků	408	391	400	455	488
počet uskutečněných výpůjček	328	317	337	392	404

Reprografické služby

	1999	2000	2001	2002	2003
počet stran kopií formátu A4 ³	209 501	164 515	183 201	166 112	161 999

Elektronické služby pro VŠ

Velký rozsah služeb poskytuje ÚK elektronickou formou. V lednu 2003 byla uvedena do provozu služba EODD – elektronické objednávky a dodávání dokumentů. V rámci této služby byly vyřizovány požadavky interních uživatelů na zakoupení knih do fondu ÚK, objednávky výpůjček a kopií dokumentů v rámci MVS a objednávky kopií dokumentů z fondu ÚK. Partnerské knihovny v rámci MVS prostřednictvím této služby objednávaly výpůjčky a kopie dokumentů z fondu ÚK pro své uživatele. V případě, že uživatelé požadovali kopii

¹ od roku 2001 již tento údaj není sledován

² tento údaj je od roku 2001 sledován pouze ve studovně časopisů a ve všeobecné studovně

³ počínaje rokem 2002 včetně kopií elektronických

dokumentu, byla jim kopie poskytnuta do webového prostoru elektronicky ve formátu PDF. V roce 2003 bylo tímto způsobem vyřízeno celkem 1 123 požadavků.

Tradiční knihovnicko-informační služby byly podporovány elektronickými službami, především v oblasti rešeršních služeb, v oblasti již zmíněných meziknihovních výpůjčních služeb, ale také informacemi na webových stránkách ÚK (<http://knihovna.vsb.cz/>). Webové stránky byly v roce 2003 pravidelně doplňovány a aktualizovány a proběhl jejich kompletní redesign takovým způsobem, aby splňovaly současné standardy (XHTML 1.1 a CSS) a byly přístupné uživatelům bez ohledu na možná technická a další omezení. Webové stránky ÚK nabízejí uživatelům podrobné informace o fondech a službách knihovny i o jejích pracovištích.

Součástí nabídky je přístup do online katalogu knihovny, který je uživatelům dostupný také z mobilních telefonů prostřednictvím protokolu WAP. V online katalogu ÚK bylo k 31. 12. 2003 registrováno 93 034 kn. j. z knižního fondu, což představuje celkem 35 814 titulů knih. Dále online katalog obsahoval záznamy 1 396 titulů časopisů a 3 788 článků ze Sborníku vědeckých prací VŠB-TUO a z Hutnických aktualit. Disertační, diplomové a bakalářské práce univerzity byly v roce 2003 zpracovávány do samostatné databáze dostupné uživatelům na pracovištích ÚK.

Vzdělávání a výchova uživatelů

Prostřednictvím přednášek pro uživatele (především doktorandy a diplomanty), které byly pořádány na základě požadavků pedagogů, i výukou předmětu Informatika a bibliografie, jenž je zařazen do studijních osnov dvou oborů inženýrského studia na Hornicko-geologické fakultě VŠB-TU Ostrava, se ÚK v roce 2003 podílela na rozvoji informační gramotnosti uživatelů. Základní znalosti práce s informacemi jsou nezbytnou podmínkou efektivního využívání informací, jak tradičních, tak elektronických. Výuka i samostatné studium zájemců o informace byla podporována již zmíněnými informacemi na webových stránkách knihovny a rozšířením a aktualizací kursů s názvem *Jak pracovat s informacemi*⁴. Uživatelům byly k dispozici kurzy *Jak zpracovávat bibliografické citace*, *Jak pracovat s webovými vyhledávacími službami* a *Jak vyhledávat v bázích dat v rozhraní Dialog Easy*.

Pracovníci – kvalifikační struktura, celoživotní vzdělávání

V roce 2003 v ÚK pracovalo 29 pracovníků. Z toho bylo 9 pracovníků s vysokoškolským vzděláním (3 s knihovnickým vzděláním) a 16 pracovníků se středoškolským vzděláním (10 se vzděláním knihovnickým).

Pracovníci knihovny se účastnili odborných knihovnických akcí pořádaných v roce 2003 v ČR, včetně aktivní účasti (např. Automatizace knihovnických procesů 2003, Knihovna a architektura / Knihovny bez bariér, Technologie pro e-vzdělávání, Setkání uživatelů T-Series a Celostátní porada vysokoškolských knihoven 2003), navštěvovali odborné i jazykové kurzy (angličtina).

⁴ <http://knihovna.vsb.cz/kursy/>

Další aktivity, různé (přechod na nový automatizovaný knihovnicko-informační systém, grantová činnost apod.)

Koncem ledna 2003 byl zahájen provoz v nové knihovně na Fakultě bezpečnostního inženýrství v Ostravě-Výškovicích. V listopadu 2003 došlo ke změnám v provozu knihovny na Ekonomické fakultě z důvodu stavebních prací v rámci zahájené rekonstrukce a přístavby knihovny. Pracovníci ÚK se aktivně podíleli na návrhu interiéru nového pracoviště.

V roce 2003 řešila ÚK projekt FRVŠ „WWW zpřístupnění diplomových, disertačních a habilitačních prací univerzity“. Podílela se rovněž na projektu v rámci programu MŠMT LI Informační zdroje pro výzkum a vývoj číslo LI002016 Zajištění základních dokumentografickýchází dat pro technické obory (řešitel PhDr. Barbora Ramajzlová, ČVUT Praha, 2000-2003).

Do výběrového řízení FRVŠ byl pro rok 2004 podán projekt s názvem „Zpracování a zpřístupňování informací o speciálních fondech ÚK VŠB-TUO“.

ÚK se dále zapojila do projektů programu MŠMT 1N Informační infrastruktura výzkumu jako spolunositel (Zajištění klíčových informačních zdrojů a služeb pro technické obory, Informační zdroje na podporu výzkumu v informatice, Multilicence na přístup do Web of Knowledge a do konsorciálního projektu na zpřístupnění elektronických časopisů nakladatelství Elsevier, Kluwer a Springer-Verlag).

Ředitelka ÚK působila v roce 2003 jako členka výkonného výboru Asociace knihoven vysokých škol ČR. Pracovnice ÚK byla v roce 2003 členkou pracovní komise pro vysokoškolské knihovny Rady vysokých škol.

Jako externí oponentky se pracovnice ÚK podílely na výběrovém řízení FRVŠ pro rok 2004 i na posuzování výsledků řešení projektů v rámci závěrečných oponentních řízení. Ředitelka ÚK byla členkou poradního orgánu programu 1N MŠMT ČR.

ÚK je kolektivním členem profesní organizace knihovníků a informačních pracovníků Svaz knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) a aktivně se podílela na jeho činnosti.

Tabulka:

Přírůstek knihovního fondu za rok	10 288
Knihovní fond celkem	374 944
Počet odebíraných titulů periodik:	
- fyzicky	534
- elektronicky (odhad)	524
Otevírací doba za týden (fyzicky)	42
Počet absenčních výpůjček	87 452
Počet uživatelů	11 814
Počet studijních míst	255
Počet svazků umístěných ve volném výběru	27 623